TRAIAN ȘTEF OR THE DISCOURCE OF TENDERNESS

Mihók-Géczi Tamás

PhD. Student, "Petru Maior" University of Târgu Mureș

Abstract. This study seeks to point out the main features of Traian Ștef's poetry starting from his literary debut with Călătoria de ucenic *(The Disciple's Journey, 1993) to his most recent book,* Poemul de dragoste *(The Love Poem, 2014). In fact, the essay presents a critical diachronic approach upon the poetical switches made by the author during his literary activity. Placed halfway between the ideals of pathos and lucidity,Traian Ștef's writing could be the subject for a certain harmony between these appearently antithetical engagements ruled by the poet. Therefore, the paper tries to emphasize on the aesthetical way to take a certain distance while writing poetry, hyphening the main causes and conjunctures.*

Keywords: Traian Ștef, contemporary poetry, engagement, pathos, lucidity

Context literar și coordonate bio-bibliografice

Asemeni lui Ioan Moldovan, congener și coleg de redacție la revista de cultură Familia, motricitatea poeziei lui Traian Ștef e alimentată și, simultan, astâmpărată tot de reflexele retractilității din cotidian. Accentele (non)participative se mută însă aici de pe refrenele apatiei pe o sobrietate supusă diezilor tandreții și reflexivității aristocratice. De asemenea, incomensurabila răbdare ontologică a primului în fața evenimentelor minore și a provocărilor mârșave venite din afară mai scapără în succinte defulări la Ștef, fapt ce, de altfel, capătă o deplină conștiință de sine (spontaneitatea actului creator își revendică astfel dreptul la meșteșug): „Admirație mare am pentru Ion, iubite Alexandros, / Dar nu pot, ca el, răbda în preajmă golul, Pe prost, veleitar și prefăcut."[1], afirmă Ștef la un moment dat în „Epistolele către Alexandros".

Echinoxist la rându-i, Traian Ștef cultivă o poetică diametral opusă epatării prin gesticulații emfatice, practică deloc străină valului optzecist de poeți. Versurile sale fac echilibristică, nu fără prăjinile ajutătoare ale sarcasmului, de-a lungul sforilor trase în veac, marcând sensibilități, crize și paradoxuri vizând conduita celor ce și-au asumat un rol „în cetate". Subsidiar acestor razii e însă parcursul fertil al autocunoașterii, surprins de-a lungul celor 8 volume de versuri publicate de autor: *Călătoria de ucenic* (1993), *Femeia în Roz* (1997), *Tandrețea dintre noi* (1999), *Epistolele către Alexandros* (2004), *Didascaliile* (2007), *Cardul de credit* (2013), *Laus* (2015), *Poemul de dragoste* (2016).

Poetici și etape de creație

Riguroasă în simplitatea sa, poezia lui Ștef a cunoscut, în mare, considerații critice apropiate. Al. Cistelecan, probabil cel mai aplecat critic asupra operei poetului bihorean, remarcă din capul locului că aceste stihuri aerisite recomandă trei feluri de a scrie poezie, fără a crea, însă, disonanțe: dintr-o perspectivă a *poeta cives* (ipostază a vocației morale), din unghi *compensatoriu* față de propria criză imaginativă prin căutarea modelelor poetice bogate în tropi și concise (dintre toate, îl reținem pe cel al lui Leonid Dimov), respectiv valorificând o *simplitate* la pragul banalității, dar, adăugăm

[1] Traian Ștef, *Epistolele către Alexandros*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004, p. 39.

BDD-A26517 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:54 UTC)

noi, departe de simplism și care, datorită (sau din cauza) joncțiunilor generoase, nu se circumscrie regulilor minimalismului.

Dacă Ion Pop[2], întâmpinând *Didascaliile*, atrage atenția asupra bătăliei latente dintre eul creator și himera dinlăuntru (cu diferite fizionomii și onomastici), amintind de un Homer orb triumfător, Andrei Bodiu, în cronica sa la *Epistolele către Alexandros*[3] pune accentul pe formele clasice – și tot ce implică o astfel de opțiune aparent anacronică – în care a ales autorul să se confeseze.

Dincolo de evidențierea parametrilor dominanți, majoritatea exegeților lui Ștef ridică, chiar dacă unii cu jumătate de gură, o problemă esențială vizavi de situarea acestei poetici în raport cu principalele direcții ale postmodernismului românesc. Și, într-adevăr, chestiunea atrage multe semne de întrebare, cu atât mai mult cu cât poetul, o spune înainte să fie tras de limbă de către cititori, are semnificative rezerve în fața inovației: „Unii o duc foarte bine / Dar mie precis / N-o să-mi placă schimbarea asta / De sens / Cum nu-mi plac de obicei / Noutățile”[4] (*Cînd să trec mai departe*) Așadar, în ce măsură și cu ce condiții poate fi numit poet postmodernist Traian Ștef? În prefața volumului *Laus*, Al. Cistelecan vinde un pont prețios celor care l-au citit pe poetul bihorean mai degrabă disociat de paradigma congenerilor: „La o primă vedere, poemele lui elegante până la distincție și rafinate până la delicatețe nici nu par a se încadra în poetica optzecistă. (...) Ținut, și de propria structură, și de privilegiul unui debut suspendat (...), mai mult pe marginea (...) propriei generații, Traian Ștef a fost obligat să treacă poetica acesteia, asumându-și-o, printr-un întreg lanț de medieri. Neputând profita de primele ei valuri, el a profitat de esența decadentă a programului.”; „Talent leneș, [dar] o conștiință exigentă până la inhibiție. (...) Din cumulul celor două «presiuni» (...) a ieșit un volum (...) în care nervul polemic e într-o continuă alertă.” Ipoteză plauzibilă, căci, după cum reiese, lui Ștef îi place – și, productiv fiind, chiar îi stă bine –, nu în afara tendințelor actuale (căci, să nu uităm, autorul este un fin observator al evenimentelor socio-politice și al consecințelor din proximitatea sa), dar undeva în ariergardă.

Lipsa de retorică, așadar, sărăcește textul lui Ștef de zorzoane stilistice și artificii lexicale în favoarea dimensiunii sale morale. Având sorți de izbândă în fața efectului imediat, conotațiile camuflate în textura vâscoasă a notațiilor brute conduc discursul pe panta nu foarte abruptă a parabolizării, ieșind, molcom, la iveală pe ultima sută de metri a poemului. Ceea ce în părți pare a constitui simple întâmplări, ca întreg se dovedește a fi o revelație. Vorbim, de fapt, de un fior estetic adiacent ansamblului de perorări, emanat însă ulterior.

Dobândind un acut simț al ordinii, poetului optzecist îi prieste viziunea detașată din care chestionează hiatusurile existenței. Analist cuminte, dar prompt, Traian Ștef întrezărește răspunsuri (a se citi: speculații) în *ethosul* unor spații familiare. Este admirabilă consecvența cu care poetul își montează domoala alunecăre în *parabolic*; iată o posibilă grilă pentru aceasta: invocare a unui *alter ego* chemat la dialog (constantă ce are strașnica menire iluzorie de a smulge locutorul din solitudine), confesare a *status quo*-ului, respectiv meditație pe marginea temei încheiată într-un ton de om iertător și bonom.

Încă din volumul de debut, structurile univoce ale poeziei lui Traian Ștef își trădează direcțiile principale, de care acesta – așa cum se-ntâmplă numai la poeții de cursă lungă – nu se va dezminți. Încercând o delimitare pertinentă a etapelor de creație în care poetul a *făcut* poezie, observăm că acestea, în număr de trei, corespund câte unui deceniu calendaristic. Remarcăm, așadar, o primă fază de poeme reduse la esențe expresioniste și după care absurdul pândește, dar nu se manifestă cu adevărat. Includem aici primele trei volume: *Călătoria de ucenic* (1993), *Femeia în Roz* (1997), *Tandrețea dintre noi* (1999). Prin cuvintele voalate ale lui Ștef pot fi identificate izomorfisme cu poezia precoce a congenerului lunedist Matei Vișniec, cu diferența considerabilă că retorica celui din urmă e mai articulată. Regretul poetului că „lumea nu e făcută din gesturi esențiale”, că sintaxa evenimentelor nu respectă o secvențialitate transparentă și, cu atât mai puțin, o proporționalitate armonioasă se transformă (amintind de dihotomia poeticii blagiene din *Eu nu strivesc corola de*

[2] În *Echinox – vocile poeziei*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2008 *apud* Traian Ștef, *Ceremoniile*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, pp. 329-332.
[3] În „Epistolele către Alexandros” din *Observator cultural*, nr. 239 / septembrie 2004 *apud* Traian Ștef, *op. cit.*, pp. 324-328.
[4] Traian Ștef, *Laus*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, p. 27.

BDD-A26517 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:54 UTC)

minuni a lumii) în reacțiune: „Dar pasul meu peste frunziș / E un gest esențial”[5] (*Pagina 3*). Asemănarea poetului bihorean cu Blaga este confirmată deliberat în poemul *Așa ne continuăm drumul*: „Așa ne continuăm drumul (...) Cu dibăcia de a păstra miracolul / Ca o cicatrice sub foița umezită cu salivă”. În plus, Traian Ștef nu neglijează dimensiunea patimii induse de vers, mutând reflectoarele pe un eu creator împovărat de vocația scrisului. Dorința de a câștiga ovațiunile semenilor săi pentru captarea și, pe urmă, redistribuirea sensurilor străvechi ale retoricii („Ți-ar place (sic!) să cadă frunzele când vorbești / Ca niște aplauze spontane.”[6] – *Strălucita figurație*) depășește disponibilitățile decorului preocupat, iată, cu propria-și veștejire. O altă surclasare din această primă perioadă se leagă de acea *femeie în roz* care, deși cu trăsături fizice clar conturate, „Cu părul roșcat (...) Gâtul lung acoperit de lănțișoare / Cu inimă (...) Cu degete prinse în inele de rubin”[7] (*Femeia despre care v-am vorbit*), rămâne înțepenită în concept. Mai mult himerică decât tangibilă, această doamnă, căreia poetul caută să-i intre în grații, poartă, prin natura sa regenerabilă, umorile capricioase ale Poeziei. Nu e, deci, de mirare că Ștef o pețește prin intermediul lirei (sau este, dacă ne gândim că alți poeți rămân restanți cu gestul îmbunării muzei până spre – și chiar dincolo de – finele carierei scriitoricești), în această primă fază de creație. Femeia în roz e, de fapt, asemeni unei cariatide, grațioasă, dar imobilă. De aceea, versurile lui Ștef nu lasă urmă de îndoială că această curtare platonică este unilaterală, căci entitățile, în loc să se întâlnească, se includ în totalitate. Acesta este motivul pentru care invocarea femeii în roz, cea care, descoperim în *O melodie tandră*, e capabilă să hipnotizeze prin blândețea sa, nu provoacă nicio scânteie erotică. Astfel stând lucrurile, experiența imediată nu poate avea loc, iar dezvrăjirea se produce numaidecât: „Am început să uit cuvinte / Tu mi le-ai dat și eu le uit / Unul câte unul / Nu mai au loc / Între buzele mele și fruntea ta” (*Am început să uit cuvinte*).

În ultima lui carte din această primă perioadă, *Tandrețea dintre noi*, meditația poetului orădean asupra poeziei continuă să valorifice aceleași corespondențe feminine. Temperamentul lui Traian Ștef poartă în matricea sa paradoxul că, deși capabil (dar și cu reflexele argumentative la zi) să reacționeze la orice ocurență nefavorabilă, filtrul gros de anima, alias esențele delicate ale lirismului său, îl împinge pe acesta mai degrabă spre un tip de contemplație ceremonială. (Pesemne că Ștef își menajează fierea pentru alte registre mai puțin literare.) Pentru a reflecta acest prim deceniu de creație al poetului orădean, este grăitoare mai ales concluzia poemului așezat în fruntea volumului sus-amintit: „Poetul e bun deci în vremuri de criză / Să umble la braț cu frumoasa Apocalipsa” (*La braț cu frumoasa Apocalipsa*). Contribuția lui Traian Ștef la formula clasică (nu atât din punct de vedere temporal, cât datorită frecvenței cu care este citată) a lui Ion Mureșan, potrivit căreia poeții sunt anticorpii unei societăți bolnave, e această briză sfidătoare de sărbătoare.

În al doilea mare episod poetic al lui Ștef, pulsațiile expresioniste pălesc considerabil pentru a lăsa loc unei oralități de factură romană, la baza ei stând formalisme scripturale, pretexte ale locvacității bine cadențate. Un moment crucial în evoluția poetului îl reprezintă *Epistolele către Alexandros*, lung poem epistolar fragmentat în 12 părți plus o recomandare de început. Sondând viețile celor ce s-au ridicat în fruntea vulgului (asemeni epopeelor – să ne amintim de râvna autorului din *Povestirea Țiganiadei*), Ștef elaborează scrisori versificate, încriptate în heteronime. Atât locul (*Varadinum Felix* – stațiunea Băile Felix din proximitatea Oradiei), cât și destinatarul (*Alexandros* – Alexandru Mușina, prietenul poetului, de asemenea unul dintre corifeii optzecismului românesc) sunt lesne de identificat sub voalul sonorităților antice. Limbajul *antichizat* este învăluit de o aură mitologică și are, în speță, un rol fatic: „Din Varadinum Felix îți scriu, iubite Alexandros, / Unde cu toții stăm, oameni liberi și sclavi, / În marile terme-aburinde, cu nuferi / Și bivoli în scaldă, ridicând nămolul / Vindecător pe umerii noștri apăsați de grijile patriei.”[8] Întreținerea conversației e importantă în măsura în care ea justifică aceste exteriorizări confesive, înmuind incisivitatea lor într-o melancolie autoscopică.

[5] *Idem*, *Ceremoniile*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, p. 173.
[6] *Idem*, *ibidem*, p. 190.
[7] *Idem*, *ibidem*, p. 45.
[8] *Idem*, *Epistolele către Alexandros*, p. 13.

BDD-A26517 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:54 UTC)

De aici și tonul elegiac predominant ce, fără prea mari denivelări, trece în revistă probleme administrative ale cetății și, mai ales, ale reprezentanților ei de seamă. Taxate sunt ipocrizia, veleitarismul, fudulia, nesăbuința și alte metehne. Printre paraziți", așa cum îi numește expeditorul epistolelor, se numără Pufarinos, Ayatolachos, Proletcultus, dar și (în versiunea adăugită din antologie) Pentikostales sau Lukyanos. Pasajul care-l include pe acesta din urmă merită evocat nu doar datorită rostirii sale savuroase, ci, întrucât pseudonimul ascunde (cam la vedere) personalitatea unui poet local, Lucian Scurtu, cunoscut după uneltirile-i pueril-ignobile: „Un țap slab în testicul și neprimit în turmă părea Lukyanos / Voind a-l primi bine, în laude, cu toții, pe scaunul cel înalt, / Artist a-l recunoaște noi și gratulări să-i scriem pe un carnet / Ce-l poartă parazitul pe la pomeni și adunări cu-nvățăceii."[9]

Solemnitatea discursului coboară discret câteva note în volumul *Didascaliile*, acolo unde poetul iscă meditații pe marginea motivului *lumea ca teatru*. Integrarea (sau cel puțin intercalarea) vieții în perimetrul artei se produce tocmai prin aceste mici inserții de regie, lianți ai coordonării și, astfel, ai domesticirii gesturilor spontane. Respectul profund și loialitatea lui Traian Ștef față de formele artistice consacrate ale artei (și, de aici, ale vieții) îl determină pe acesta să facă mărturisiri din conul de umbră al smereniei: „Acum dacă am intrat în distribuție / Fie / Dar eu sunt învățat / Să povestesc despre călătoriile mele / Pe când aici trebuie să mă supun didascaliilor"[10] (*Ca soldatul care așteaptă*) Rămâne spectaculos, prin aplicarea principiului psihologiei inverse, faptul că poetul – actant temperat – nu vrea cu niciun preț să potențeze dramatismul unor astfel cugetări despre fatalitate. Autoflagelarea, în adevăratul ei sens, lipsește cu desăvârșire din versurile poetului orădean, nu și micile (dar, să recunoaștem, rarele) fulgurații plastice ale nostalgiei: „Și aș vrea să dau cartea înapoi / Să trimit sufleurul acasă / Mă așteaptă mama cu toate cuvintele"[11] (*Să dau înapoi*).

Al treilea – și, momentan, ultimul – segment al creației optzecistului aduce la suprafață o varietate de sedimente stilistico-semantice ținute în frâu până aici de exigențele lucidității. Deviație cel puțin surprinzătoare, deoarece aceste artificii nedeclanșate, odată cu *Didascaliile*, păreau uitate pe veci în străfundurile nivelate ale resemnării. În *Cardul de credit* și în *Laus* (al doilea îl include parțial pe primul), Traian Ștef ia la țintă, cu un sarcasm mult sporit, pronia pentru că aceasta, deși îi face jocurile, îl lasă mereu cu sentimentul siguranței pe terminate: „Mie mi-a dat de exemplu (...) O marjă de siguranță / Adică / Un card de credit"[12] Acest dialog vertical se intensifică, deci, în *Cardul de credit*, și se îmbogățește ontologic cu noi valențe în *Laus*. Cartea publicată în 2015 – după ce, iată, poetul a trecut proba elegiilor și a epistolelor – recomandă, în ultimele ei două cicluri, o serie de (false) fericiri și laude. Aceste verbalizări (de obicei elaborat-parodice) subsumează, de fapt, direcțiile poeziei optzecistului: „Și mi se pare că în jurul mesei / Se-adună slugi pățite ce ne-mbie / La coaste rupte și pocale sparte / La câte o păpușă rusească / Să ne treacă / Din carte-n carte / Pe unde-or vrea ele / *Didascaliile* (s.n.)"[13] (*Laus*).

Un alt proiect tematic al lui Ștef se concretizează odată cu publicarea volumului *Poemul de dragoste*. Contrar titlului, versurile din această carte nu curtează, în fond, nicio muză sau, dacă o fac, dialogul se desfășoară într-un teritoriu al subversivității interzis persuasiunilor erotice (inserțiile libidoului sunt aproape inexistente). Avem, în schimb, și aici un nou inventar de valențe ontologice ale candorii, Traian Ștef operând cu ele retras, în continuare, în culisele rațiunii. Poetul pierde numărătoarea anilor femeii metaforice, aceasta devenind, iată, fără vârstă. Dacă până acum nu a fost clar, în *Poemul de dragoste* iese la lumină caracterul autodevorator al himerei mult-invocate. Astfel, deși poetul abia dacă ne lasă să înțelegem, faptul că „femeia din vis / E tot mai aproape / Și scânteiază" nu reprezintă o supapă. Dimpotrivă, ea scânteiază sub zodia istovirii.

Caracteristici îngroșate și concluzii

[9] *Idem, Ceremoniile*, p. 281.
[10] *Idem, ibidem*, p. 147.
[11] *Idem, ibidem*, p. 161.
[12] Idem, *Cardul de credit*, Editura Tracus Arte, București, 2013, p. 5.
[13] *Idem, Laus*, pp. 176-177.

BDD-A26517 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:54 UTC)

Plasată la echidistanță de formă și stil, opera poetică a lui Traian Ștef parcurge un traseu fabulatoriu al recuperării unor valori circumscrise, prin excelență, dimensiunii etice a poeziei. Din instrumentarul poetului bihorean în validarea propriilor peregrinări de fond amintim: discurs aerisit, structuri latinești, predilecție pentru parabolizare, detașare meditativă, consecvență a imaginarului respectiv rigiditate formală topită în tandrețea timbrului poetic.

Fascinat de (dar neangajat în) sublimări, autorul *Ceremoniilor* contrapunctează într-o notă postmodernistă însuși programul înaintat de precursorii (în debut) optzeciști. Unele tendințe postmoderniste în esență sunt înlocuite la acest poet de mijloace tardive omoloage – ironia ludică se preschimbă în sarcasm social, intertextualitatea devine simplă referențialitate –, altele însă păstrându-se intacte: eul biografic este eclipsat total de eul poetic, dimensiunea religioasă este investigată în elementele ei hieratice și nu anihilată, iar relația marii istorii cu micile întâmplări „din bătătură" se consumă în parametrii unor tranziții logice.

Fidel propriilor premise (pe care rareori le confruntă dintr-un unghi autocritic) și amator de registre lingvistice la limită, unul din meritele poetului Traian Ștef este iscusința cu care pendulează balanța afectelor și-a cerebralului: „De aceea când laud / Ochiul meu cu cristalinul deformat / Lasă să se scurgă prin ridurile obrazului / O șarjă casantă"[14] (*Lauda oțelului*). Departe de închistarea rezultantă a actelor lirice moralizatoare, Ștef ne propune o poezie pe cât de logică, pe-atât de animată și viceversa.

BIBLIOGRAPHY

A. Bibliografia autorului

Ștef, Traian, *Cardul de credit*, Editura Tracus Arte, București, 2013;
Ștef, Traian, *Ceremoniile*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011;
Ștef, Traian, *Epistolele către Alexandros*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004;
Ștef, Traian, *Laus*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015;
Ștef, Traian, *Poemul de dragoste*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

B. Bibliografie critică

1. În volume:

Pop, Ion, *Echinox – vocile poeziei*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2008.

2. În prefețe:

Cistelecan, Al., în prefața la *Laus*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.

3. În periodice:

Bodiu, Andrei, „Epistolele către Alexandros", *Observator cultural*, nr. 239;

https://revistavatra.org/tag/traian-stef/, accesat în data de 21 iunie 2017;

https://www.litero-mania.com/single-post/2017/05/05/Liedul-de-%C8%98tef, accesat în data de 21 iunie 2017.

[14] *Idem*, *Ceremoniile*, p. 128.

BDD-A26517 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:54 UTC)